

KALOCSAI FŐEGYHÁZMEGYEI LEVÉLTÁR

6300 Kalocsa, Szentháromság tér 1.

☎ 78/467-363, 30/602-2191

E-mail: archivum@asztrik.hu

<http://archivum.asztrik.hu>

Szám: L-7/2023.

Tárgy: 2022-es szakmai beszámoló

Szakmai beszámoló a levéltár 2022. évi működéséről és az intézmény 2023. évi terveiről

1.) Az állomány gyarapodása, mozgása, változásai

1.1.) Iratátvétel, gyarapodás

2022-ben három magánszemélytől vettünk át iratanyagot, összesen 0,08 ifm terjedelemben. Jávor Ferenc (1910-2003) mintegy öt évtizeden át szolgált lelkipásztorként Baján, irathagyatékát a rokonság őrizte meg, és ajánlotta fel levéltárunknak. A 0,05 ifm terjedelmű anyag életrajzi jellegű dokumentumokat, szentbeszédeket, prédikációs vázlatokat és fényképeket is tartalmaz (jelzete: KFL.VII.17.)

Szintén ajándékként kaptuk a Kalocsai Érseki Kórház irgalmasrendi ápoló nővéreivel kapcsolatos, 1867-1940 közötti dokumentumokat, 0,03 ifm terjedelemben. Az adományozó magánszemély édesapja egykor a kórház portása volt, és az intézményből eltávolított Szatmári Irgalmasnővérek főnöknője bízta rá az iratesomót távozóban, így próbálta menteni, biztonságba helyezni a tevékenységükre vonatkozó fontosabb dokumentumokat. Az anyagot a család több mint 70 éven át őrizte, levéltárunkban a KFL.I.1.a. Kalocsai Kórház iratsorozatánál, külön alsorozatként kapott helyet.

Németországból, szintén egy családi hagyatékból érkezett egy 1920-as évekből származó csoportkép, melyen az egyházmegye néhány papja látható a kalocsai Belvárosi Plébánia kertjében. Mivel levéltárunk hasonló képi forrásokban szegény, a fotó adományozásának hírért honlapunkon is megosztottuk, a látható alakok azonosításának kísérletével együtt. (Ld. <https://archivum.asztrik.hu/?q=content/7605>)

1.2.) Kölcsönzés állományunkból

Levéltárunk 2021 óta, feldolgozás céljából kölcsönzi Grósz József érsek 1958-1961 közötti iratait 0,75 ifm terjedelemben Kálmán Peregrin OFM plébános (Pasaréti Pádai Szent Antal Plébánia) számára. Peregrin atya korábban az iratanyag 1956-1957-es részét már publikálta (Dokumentumok Grósz József kalocsai érsek hagyatékából 1956-1957. Szent István Társulat, Bp. 2011.), a feldolgozás most 1958-tól folytatódik.

Az év során ezen kívül csak a fenntartó Főegyházmegye intézményrendszerén belüli, gyűjteményi célú kölcsönzések fordultak elő. A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár részére továbbra is kölcsönöztük az Érseki Hivatal könyvtárra vonatkozó iratsorozatát (KFL.I.1.a. Bibliotheca 1758-1992, 7 doboz) feldolgozás és kutatás céljából. Az Astriceum Érseki Múzeumnak pedig időszaki kiállítás céljából kölcsönöztünk három dokumentumot a tompai Szent Anna templommal kapcsolatban (KFL.I.1.b. Szabadka-Szent Teréz és Tompa-Szent Anna plébániák anyagából).

2.) Állományvédelem, restaurálás

Az év során helyszíni állományvédelmi munkát végzett levéltárunkban az ArchivArt Könyvrestaurátor Műhely néhány munkatársa, Gy. Molnár Kerstin vezetésével. Folytatódott tervtárunk módszeres áttekintése, az iratrendezések során aktákból kiemelt tervrajzok tisztítása, kihajtogatása, óvatos préselése, az esetleges szakadások javítása. 2022-ben 28 plébánia iratsorozataiból válogattunk, a munka mintegy másfélszáz tételt érint, de még folyamatban van. (A 2022. évi nyilvános magánlevéltári támogatás kifizetésének késése miatt a projekt csak 2023-ban fejeződik be.) Az egyes tételek külön védő palliumokba kerülnek, és a továbbiakban A0-ás fém fiókos szekrényekben kapnak helyet.

Az év során az Érseki Gazdasági Levéltár állományának nagy részét a polcokkal együtt a Katona István ház első emeleti nagytermébe költöztettük. A földszinti levéltári helyiségekben csak az állomány kisebb, kötetes része maradt, ezek a helyiségek jelenleg nem fűthetők, a központi fűtés felújítása szakaszonként történik, és még nem fejeződött be. A levéltári anyag kutathatóságát a költözés-áthelyezés idején is, folyamatosan biztosítani tudtuk.

3.) Feldolgozó munka (iratrendezés, segédletkészítés, digitalizálás)

3.1.) Tematikus kutatási segédlet készítése építés-felszerelés témában

A helytörténeti- és művészettörténeti kutatások gyakran a különféle épületek, építmények létrehozására és felújítására, ill. azok felszerelésére-berendezésére vonatkoznak (pl. tervek, árajánlatok, megrendelések, vásárlások, leltárak stb.) Hasonló iratokban gazdagnak mondható az Érseki Hivatal plébániai iratállománya (KFL.I.1.b.), mégis nehezen lelhetők fel ezek az akták speciális segédletek, mutatók nélkül. Elérhetőségükön igyekszünk javítani „építés, felszerelés” témában készült tematikus segédletünkkel, mely Excel-tábla formájában készül a feltárt iratok jellemző adataival (azonosító szám, dátum, irat jellegének meghatározása, említett művész vagy tervező stb. nevek felsorolásával). 2017-től kezdődően 157 plébánia és 3 egyházkormányzati iratsorozat főként 1867-1945 közötti anyagának feldolgozása történt meg az említett módon. 2022-ben 29 iratsorozat (plébánia) állományáról készült segédlet, 1.851 tétel leírásával. *Az 1867-1945 közötti plébániai iratanyagok feldolgozása ezzel be is fejeződött, a kapcsolódó Excel-tábla tételeinek száma meghaladja a tízezret.* A feltárt iratok képi digitalizálása is megtörtént, a 2022-ben készült képanyagot szerkesztés és méretezés után, terveink szerint 2023 első negyedében tesszük elérhetővé honlapunkon.

3.2.) Digitalizált dokumentumaink gyarapodása

Az év során *108 ezer digitális képfelvétel készült levéltárunkban, főként plébániákra vonatkozó iratsorozataink közül válogattunk*, hogy ezzel is segítsük a népszerű helytörténeti- és családtörténeti kutatásokat. A következő állományokról készültek felvételek: plébániai, polgári kori általános iratok (40 plébánia, 67 ezer felvétel); építéssel-felszereléssel kapcsolatos akták 1867-1945 (29 plébánia, 26 ezer kép). Az említettekén kívül Szabadkán anyakönyvi forrásokról, indexekről 14 ezer felvételt, Dunafalván és Baján a plébániai levéltárakban ezer felvételt készítettünk.

A képi digitalizálás a segédletkészítési és iratrendezési munkákkal párhuzamosan, azokkal szoros összefüggésben haladt, mivel *valamennyi digitalizálási tevékenység rendszeres levéltáros teendőket feltételez* iratrendezés, megfelelő előkészítés és egyéb adminisztrációs feladatok terén.

2023-ban folytatni szeretnénk a fentebb említett, plébániai iratállományok digitalizálását, valamint a határon túli gyűjtőmunkát is, a néhai Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye történetének forrásairól.

4.) Kutató- és ügyfélszolgálat

Intézményünk munkanapokon (H-P) 8-16 óra között volt nyitva, és a nyitvatartási időben, általában előzetesen egyeztetett időpontokban fogadtuk kutatóinkat. 2022-ben *személyesen 17 kutató jött el Kalocsára, ők összesen 39 esetben kerestek fel bennünket.* A COVID hátrányos következményei által sújtott előző esztendőhöz képest a helyi forgalom duplájára emelkedett, viszont az is megállapítható, hogy a 2022-es érték a COVID előtti öt év átlagának még mindig csak a fele, vagyis a korábban jellemző helyi kutatóforgalom még mindig nem állt helyre. *Az interneten viszont továbbra is kiemelkedő érdeklődést tapasztaltunk: e-kutatás szolgáltatásunkat 791 regisztrált kutató vette igénybe, ők összesen 11.796 alkalommal használták kutatás céljából honlapunkat, ez átlagosan, naponta 32-33 kutatást jelentett* (az átlagot 365 napra kalkuláltuk, az e-kutatásban ui. nincsen szünnap, sőt a fogalom nagy része jellemzően az intézményes zárva tartási időkre esik, nagyon sokan esténként, hétvégeként kutatnak). A látogatójegyek és az e-kutatási regisztrációk összesített száma meghaladja a nyolcszázat (808), s a kutatási esetek összesített végeredménye közel tizenkét-ezer (11.835).

Az előző két évhez hasonlóan *2022 végén is 10 nyílt kutatónappal ünnepeltünk, ezzel az ingyenes kutatási lehetőséggel 366-an éltek*, érezhetően nagy az igény, hogy e-kutatóink rendszeresen

visszatérjenek, néhány adatnak utána nézzenek, ill. betekintve tájékozódjanak a gyarapodó digitális állományról és az új kutatási lehetőségekről.

Az év során *60 alkalommal végeztünk adatkeresést ügyfeleink számára, az ügyfélszolgálat, valamint szakmai kapcsolataink során több mint 4 ezer digitális fájlt (jpg és pdf dokumentumokat) adtunk át levéltári forrásainkról, és 57 anyakönyvi kivonatot készítettünk. Tájékoztató- és ügyfélszolgálati munkánk során, valamint szakmai munkánk részeként összesen 1.125 e-mail levelet küldtünk, általában válaszként a különféle megkeresésekre.*

5.) Szakmai kapcsolatok, publikációk, honlap

5.1.) Konferenciák, szakmai események, előadások

Az év során hat szakmai konferencia alkalmával öt előadást tartottunk. Levéltárunk két munkatársa összesen négy szakmai továbbképzési programon vett részt, és két levéltárpedagógiai foglalkozást is tartottunk, az események részletezése a következő:

2022. április 7. és április 21. *Közösségi média workshop. Hogyan mutassuk meg levéltárunkat a világhálón?* (Offline és online marketing, brandépítés, webergonómia alapjai.) A résztvevők tapasztalataikat megosztva, csoportosan is megvitatták, hogyan lehet hatékony a levéltári kommunikáció a közösségi felületeken. Mit jelentenek a kommunikációs csapdák, elkerülhető-e a hasonló helyzetek stb. (A KFL részéről résztvevő volt: Lakatos Adél)

2022. május 2-4, május 9-10. *Állományvédelmi szakmai továbbképzés.* A főbb témakörök a következők voltak: Állományvédelmi és digitalizálási projektek (Budapest Időgép); Digitalizálási és restaurálási stratégiák minden eszközön, nagyban és kicsiben; Állományvédelmi alapfogalmak, egyedi mintairat konzerválás elméleti alapjai; Levéltári raktári séta, állományvédelmi mérésekkel fűszerezve; Fotók és károsodott fotók a raktárakban; Kulturális menedzseri ismeretek, hogyan mutassuk meg gyűjteményünket (A KFL részéről résztvevő volt: Tóth Krisztina)

2022. május 26-28. között, Tatabányán rendezték a Magyar Levéltárak Vezetőinek Tanácsa (MLVT) éves vándorgyűlését. Az eseményen részt vett, és előadóként is közreműködött Lakatos Andor levéltárvezető (KFL), a Vajk Ádámmal közösen tartott előadás témája *Az egyházi levéltárak közös E-kutatás platformja* volt.

2022. június 20-22. között, Budapesten tartotta éves vándorgyűlését és konferenciáját a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE). A három napos programon levéltárunk három munkatársa vett részt.

2022. szeptember 24-én, Budapesten rendezték a Magyar Családtörténet-kutató Egyesület (MACSE) és Budapest Főváros Levéltára (BFL) közös műhely-konferenciáját. Az egész napos program célja volt, hogy gyakorlatias ismereteket, aktuális információkat adjon a kutatók számára a levéltárak online kutatási- és információs felületeiről. Lakatos Andor levéltárvezető *az egyházi levéltárakban több mint egy évtizede működő e-kutatás szolgáltatás tapasztalatairól, valamint a közös kutatási felületek (matricula.hu) új lehetőségeiről* tartott előadást.

2022. október 4-6. *Egyházi és határon túli magyar levéltárosok IX. mesterkurzusa.* A főbb témák a következők voltak: Social media marketing (alapok, marketingstratégia, webergonómia és branding); Levéltári marketing a gyakorlatban; Állományvédelmi ismeretek (A KFL részéről résztvevő volt: Tóth Krisztina)

2022. október 24, 26. Írástörténeti levéltárpedagógiai foglalkozások (anyagismeret, eszközhasználat) a Kalocsai Nebuló EGYMI általános iskolás korosztálya számára (Tóth Krisztina).

2022. november 15-én *Egyházfinanszírozás és fenntarthatóság. Katolikus egyházi gazdálkodás a XVIII-XX. századi Magyarországon* címmel tartott előadást Lakatos Andor levéltárvezető (KFL) A fenntarthatóság ismert és kevésbé ismert aspektusai című online konferencián, melyet a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat részeként szerveztek Budapesten, a Tomori Pál Főiskolán.

2022. november 21-23, november 29-30. *Nyitott levéltárak akkreditált továbbképzés.* A képzés moduljai a következők voltak: I. modul: Nyilvánosság és tájékoztatás, II. modul: Levéltár-pedagógia. A képzés modulzáró vizsgákkal fejeződött be. Az I. modulzáró vizsgához ki kellett dolgozni egy kulturális rendezvény, ill. kiállítás megvalósítási tervét, vagy egy választott közgyűjtemény kommunikációs tervét.

A II. modul a résztvevők egy-egy levéltárpedagógiai foglalkozás kidolgozásával és ismertetésével zárták. (A KFL részéről résztvevő volt: Lakatos Adél)

2022. dec. 7-9. között, az üveg nemzetközi éve jegyében rendezték Szabadkán a Festett üveglablakok konferenciát. A három napos program házigazdája a Szabadkai Városi Múzeum volt. A nemzetközi konferencia második napján tartott előadást Lakatos Adél levéltáros (KFL) *Ligeti Sándor bácskai üveglablakai. A bezdáni származású művész bemutatása a kalocsai levéltári dokumentumok tükrében* címmel.

5.2.) Publikációk

2022-ben levéltárunknak nem volt önálló kiadványa. Levéltárunk munkatársai az év során tíz tanulmányt publikáltak, ill. készítettek elő kiadásra, a következők szerint:

A Magyar Katolikus Egyház levéltárai. In: Magyarország Levéltárai. Szerk.: Hermann István, Magyar Levéltárosok Egyesülete, Budapest, 2022. 98-109.p. (Lakatos Andor)

The Hungarian Catholic Ecclesiastical Archives. In: The Archives of Hungary. Ed. István Hermann, Association of Hungarian Archivists, Budapest, 2022. 98-109.p. (Lakatos Andor)

Trianon árnyékában. A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye átalakulása (1918-1923). In: Trianon és az egyházak. Szerk.: Zombori István, METEM, HEH, 2022. 461-491.p. (Lakatos Andor)

Hungaria Rómából - Kalocsa-Bács Rómából... Könyvismertető. In: Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 2022/1-4.sz., közlésre leadva (Lakatos Andor)

Krisztus katonái Magyarországon. Könyvismertető a Jezsuiták Magyarországon a kezdetektől napjainkig c. kötetről. In: JEL lelkiség, közélet, kultúra c. lapban online, a Szemle rovatban: <http://www.jelujsg.hu/krisztus-katonai-magyarorszag> (Lakatos Adél)

Neogótikus templomépítészet a Bácskában a levéltári dokumentumok tükrében: A szabadkai Szent Rókus-, Szent György- és a kelebíai Szent Anna templom. In: Ninkov, K. Olga; Korhecz, Papp Zsuzsanna (szerk.) *Istoricizam u Backoj = Historizmus a Bácskában*, Subotica, Szerbia: Gradski Muzej Subotica, 2022, 197-244.p. (Lakatos Adél)

Neogótikus templomok a Bácskában, mint a demográfiai változások látványos jelei, emlékei. In: Tomori Pál Főiskola Tudományos Mozaik, 2022, 135-143. p. (Lakatos Adél)

A regőcei templom 1900-as párizsi világkiállításon bemutatott egyházművészeti emlékei. In: Bácsország - Vajdasági Honismereti Szemle 2022/1. 12-21.p. (Lakatos Adél)

Egy eltűnt főpapi gyűjtemény nyomában: Császka György "szepesi" képtára. In: Zombori, István (szerk.) *ECCLESIAE ET HISTORIAE SERVUS INFATIGABILIS. Tanulmányok Somorjai Ádám 70. születésnapjára.* Budapest, METEM, HEH, 2022, 126-141.p. (Lakatos Adél)

Az utolsó magyar királyné, Zita megkoronázása. In: Ligeti, Dávid (szerk.) *Jó szándék és balsors: Tanulmányok Károly magyar király és osztrák császár halálának 100. évfordulóján.* Budapest, Helikon Kiadó, 2022, 49-55.p. (Lakatos Adél)

5.3.) Honlapunk működése, egyéb szakmai tevékenységek

Digitalizált dokumentumaink böngészése honlapunkon lehetséges, e-kutatás szolgáltatásunkat regisztrált kutatók veszik igénybe. A levéltár honlapja a legfontosabb kutatási segédlet és a leghatékonyabb információs csatorna számunkra (<https://archivum.asztrik.hu>). *Az év során a honlapon 17 cikkel-hírrrel jelentkeztünk, 6 tanulmányt és előadás-vázlatot közzeltünk, és havonta frissítettük e-kutatói statisztikánkat. 2022-ben az e-archivum kutatható tartalmát 93 ezer képfelvétellel bővítettük, az elérhető digitalizált dokumentumok felvételszáma megközelíti az 1,9 milliót.* A feltöltött anyagok: 32 plébániai iratsorozat építés-felszerelés témában (26 ezer kép); 45 plébánia polgári kori, általános iratai (67 ezer kép).

Az év során részt vettünk az egyházi levéltárak közös e-kutatási platformja, a MATRICULA (matricula.hu) segédlet-adatbázisának fejlesztésében, a plébániák-anyakönyvek adatbázisának információit töltöttük fel a néhai Kalocsa-Bácsi és a Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye területére vonatkozóan. Az ezzel kapcsolatos munkálatok 2023-ban is folytatódnak.

A levéltár vezetője az előző évekhez hasonlóan a kultúráért felelős minisztérium megbízásából, munkaköri kötelezettségein kívül levéltári szakfelügyelőként is tevékenykedett, s az év során hét

látogatást tett más egyházi levéltárakban. Szintén munkaköri kötelezettségein kívül vett részt a Tomori Pál Főiskola szabadbölcész levelezős képzésében.

6.) A működés személyi- és tárgyi feltételei, pályázatok-támogatások

6.1.) Személyi feltételek

Működésünk személyi feltételei 2022-ben változatlanok voltak, levéltárunk három főállású és két részmunkaidős (heti 20 órás) dolgozóval működött, továbbá pályázati feladataink kapcsán egy megbízási díjas, külső digitalizáló munkatársat is alkalmaztunk. A levéltáros teendőket, szakmai feladatokat főállású munkatársak, a képi digitalizálással járó technikai feladatokat részmunkaidős, ill. megbízási díjas dolgozóink végzik.

6.2.) Tárgyi eszközeink

Az év során *számítógépes munkaállomásaink szünetmentes tápegységeit cseréltük*, valamint négy fotózásnál használatos lámpát vásároltunk, egyéb jelentősebb értékű tárgyi eszköz beszerzésünk nem volt. 2023-ban nagyobb méretű monitorokat szeretnénk vásárolni digitalizált képállományunk, ill. nagyobb méretű forrásaink (pl. anyakönyvi oldalak) jobb megjelenítése és könnyebb kutathatósága érdekében.

6.3.) Pályázatok, támogatások

2022-ben az *Kulturális és Innovációs Minisztérium* nyilvános magánlevéltári támogatásként 1.400 eFt-tal segítette szakmai feladataink megvalósítását (a támogatási összeg csak év végére érkezett meg, így felhasználása nagyobb részt 2023-ban valósul meg). A Probate Research (Magyar Örökös Kutató Iroda) Kft. 300 eFt-tal támogatta e-kutatás tartalomszolgáltatásunk fejlesztését.

A kapott támogatások összege 1,7 mFt volt, intézményünk szolgáltatási bevételei (e-kutatói regisztrációs díjak, kiadványok értékesítése) pedig megközelítették a 2,8 mFt-ot. *2022-ben a tevékenységünkhöz elnyert támogatások és saját bevételeink összege 4,5 millió forint volt*, az említett források alapvető működési kiadásaink (munkabér, rezsiköltségek, szakmai kiadások) 20%-át adták, vagyis továbbra is jelentős módon segítették levéltárunk tevékenységét és szakmai céljaink megvalósítását.

Kalocsa, 2023. január 30.

Lakatos Andor (PhD)
levéltárvezető